

Alfred Wendehorst, *Der Archidiakonats Münnerstadt am Ende des Mittelalters*, „Würzburger Diözesangeschichtsblätter“, 23 (1961) 5—52.

W konstrukcji niniejszego artykułu autor nawiązuje do schematu wypracowanego przez wydawnictwo *Germania Sacra* z tą różnicą, że umieszcza w nim także wzmianki o beneficjach, prebendach, bractwach itp. Praca sięga do roku 1520, z którego dochował się wykaz wszystkich parafii archidiakonatu wraz z przynależnymi do nich miejscowościami. Opracowanie dalszych stuleci, znacznie łatwiejsze w oparciu o zachowane wizytacje biskupie, autor odkłada na najbliższą przyszłość.

Podstawą konstrukcji pracy jest podział na parafie pierwotne — *Urpfarrein*. Następują one w kolejności alfabetycznej, w ich zaś ramach znajdują się opisy kościołów filialnych zarówno parafialnych, jak i kaplic, ułożone również alfabetycznie. Każda z tych jednostek podziału — parafia pierwotna, kościół filialny — obejmuje 3 grupy zagadnień, oznaczonych cyframi rzymskimi, które zawierają: I — najwcześniejsze wzmianki o kościele i jego uprawnieniach duszpasterskich, II — stosunki patronatowe, III — dane o okręgu parafialnym. Na czoło każdej opisywanej jednostki wydobyto: charakter kościoła — parafialny czy kaplica, najstarsze wezwanie, a często także uwagi na temat przynależności administracyjnej, względnie stosunku okręgu dziesięcinnego do okręgu parafialnego. Te ostatnie wypadki notowano wówczas, gdy dziesięcina była czynnikiem kształtującym okręg parafialny. Autor podaje również opracowania dotyczące poszczególnych parafii.

W oznaczaniu poszczególnych zagadnień cyframi autor nie jest konsekwentny. W wielu wypadkach nie czyni tego (s. 9, 13—14). Podobnie w rubryce III, poświęconej okręgowi parafialnemu autor raz odsyła do źródła, w którym okręg ten jest wymieniony, innym zaś razem wylicza tworzące go miejscowości. Stałe stosowanie drugiego sposobu informacji byłoby dla czytelnika niewątpliwie korzystniejsze.

Do pracy dołączono mapkę, przedstawiającą bardzo przejrzyście proces wyodrębniania się poszczególnych kościołów i ich związki filialne. Ona stanowi też najciekawszy i najbardziej wartościowy efekt pracy.

Omawianego artykułu nie można nazwać opracowaniem historycznym w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdyż zatrzymuje się on — zresztą programowo — na etapie erudycyjno-heurystycznym, poza który nie wychodzi. Przedstawia on rozwój sieci parafialnej, nie tłumacząc go zupełnie, przy czym rozwój ten, przy zastosowanym schematyzmie konstrukcyjnym pokazany jest jedynie w obrębie poszczególnych parafii pierwotnych, nie zaś całościowo na terenie archidiakonatu. Tego typu zestawienie materiału jest pracą niewątpliwie ogromnie pożyteczną, stanowi ono jednak dopiero etap wstępny właściwego studium historycznego. Należałoby postuluować, aby w przyszłości tego typu prace zawierały jakieś choćby najbardziej ogólne podsumowanie szczególnie ustaleń, dokonywanych w obrębie poszczególnych parafii, które zwróciłoby uwagę czytelnika na ogólniejsze zjawiska zachodzące na badanym terenie. E. W.